

Oponentský posudek na diplomovou práci D.Kolmana: Urbánní utopie, Praha 2006

Práce se zaměřuje na roli utopií města v kontextu programů společenské nápravy – a to jak ve smyslu ideálního uspořádání městského prostředí, tak jeho zrušení. Autor sleduje vedle převládající deskripce role utopických návrhů také, bohužel však jen okrajově, cíl explanace vlivu technicko-stavebního-krajinného prostředí na život, jednání a myšlení lidí – včetně souvislosti mezi krajinou, strukturou sídel a dominantními náboženskými, kulturními a politickými představami. Práce zmiňuje krizi utopického myšlení koncem minulého století a negativní důsledky současných urbanistických změn i potřebou utopie pro sociální život. Práce je rozdělena do kapitol, či částí: první pojednává o vztahu města a společnosti, druhá (nejdelší) pak o urbanistické utopii a třetí i čtvrtá -jako nejkratší části mající dohromady pouhých pět stránek - uzavírají otazníkem zda ještě potřebujeme utopie.

Výchozími tezemi autora v první kapitole jsou především následující rozporné parametry sociologického studia fenoménu města: Město svým uspořádáním symbolicky reprodukuje kulturní a stratifikační řád. Město umožnilo i otevřenou společnost – s rolí trhu, obchodní smlouvy a peněz. Město – je spojeno s bezpečností i kalkulací rizika, je zde mnoho identit a multikulturalita. Popperova otevřená společnost je kontrastována s ideal-typem kmenové společnosti s mnoha tabu. Otevřenost ale znamená abstraktnost a ztrátu organického společenství. Město, hodnoty osobního úspěchu a individualizace jsou spojovány s poklesem významu rodiny. Evropa a expanze globálního šíření myšlenek otevřené společnosti a abstraktní společnosti – vyvolávají dodnes nostalgické reakce nepřipravených lidí na individualizaci (s paralelou kontrastu Osvícenecké Francie s německou kultur kritik) kdy je město vnímáno jako „gesellschaft“ rozkládající „gemeinschaft“. Nepřátelský obraz města je často metaforou prostitutky universál kupčení, nebo ekologického darwinismu s vysokou úmrtností a nezdravostí prostředí a s bojem o přežití.

Kulturní konflikty mezi uzavřenou a otevřenou společností mají dokládat příklady z rozvojových zemí (kdy např. symbolika obrany původnosti idealizovaného venkova spojuje město s globalizovaným individualistickým způsobem života, korupcí, mravním úpadkem a vlivem západního imperialismu, či kosmopolitismu). Historické příklady mohou dokumentovat ilustrace procesu globalizace, jehož výrazným projevem je globální urbanizace. Prostorová organizace společnosti vyplývá z lidské existence v prostoru a čase, a má vliv na sociální jednání, lidská existence jakožto sociální vytváří uměle sociální prostředí sídel – prostor je tedy sociálně konstruován, a s ním je konstruován i praktický a symbolický význam prostoru a místa. Na s. 20 se praví, že nejde jen o konstrukci a funkci sídel prostorů, ale také o identitu, pocit subjektivní identifikace s místem „pobytu“: prostředí je součástí identity člověka. Následuje úvaha o sociálním řádu ve vztahu k symbolice utváření krajiny – není jasno, co autor rozumí „společenským řádem“ a zda řád utváří krajinu anebo krajina řád? Rovněž závěry na s. 24 o tom, že urbanismus je strategické jednání určené hodnotami a cíli, které vytváří rámec pro sociální jednání skupin a jedinců – hmotné prostředí determinuje způsoby jednání a „tento vztah je oboustranný, protože hmotné prostředí je vytvářeno lidmi a jeho význam je vyjednáván v každodenní interakci“. Tuto formulaci bych považoval za zkratkovitou a nejasnou – zvláště proto – že má logicky uvést vlastní výklad o urbanistických utopiích.

Právě v tomto následujícím výkladu pak autor uvádí názory a fenomény konfrontující utopie a ideály moderního urbanismu se sociálními praxemi sociálních skupin – aktérů, kteří užívají a využívají urbanistické prostory k různým cílům a přitom mají k dispozici různou míru moci, zdrojů a pravidel pro vyjednávání v procesech tvorby prostoru. Domnívám se, že nejde ani tak o rozdíly hodnot aktérů, jako o rozdíly moci zasahovat a participovat do podoby

města. Z analýzy by pak vyplývalo neustálé potýkání například mezi tržními a regulačními silami, mezi centrem a periferií, koncentrací a dekoncentrací.

Velice zdařilou je krátká pasáž na ss.47-49 o utopickém prostoru Ameriky jako nového světa s mnoha mýty náboženské a technokratické povahy, separaci obranných obytných společenství připomínajících ohrazené osady a pevnosti kolonistů, nebo Baudrillardův motiv Ameriky jako pouště bez dějin, která chce věřit v uskutečnitelnost vizí moderního projektu a sama sebe prožívá jako uskutečněnou utopii.

V závěrečné kapitole autor shrnul argumenty pro a proti urbanistické utopii s naznačením její širší souvislosti s alternativními vizemi společnosti, které mají nezbytně doplnit společenskou kritiku četných sociálních problémů, i s kontextem devadesátých let minulého století označovaných za globální triumf utopie volného trhu s privatizacemi, sociální exkluzí, vzájemnou uzavřeností segmentů společnosti, omezením solidarity, veřejné komunikace a demokratické participace. Sociální realita v analýze kritické sociologie mů že vytvořit novou objednávku hledání alternativ.

Předloženou diplomovou práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 24.ledna 2006

PhDr Oleg Suša CSc

